

Wojciech ZBARASZEWSKI

BARIERY ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI AKADEMICKIEJ W POLSCE

BARRIERS OF DEVELOPMENT THE ACADEMIC ENTREPRISE IN POLAND

Zakład Finansów, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
ul. Janickiego 31, 71-270 Szczecin

Abstract. The economic growth in the present world is the contribution of introduced innovations. Introducing on the market of new products, services and technology is the effect of scientists and businessmen co-operation. The object of article is identification the barriers of development academical enterprise functions in Poland in environment with many barriers. The real barriers of development academical enterprise are barriers: legal, organization, financial and social.

Słowa kluczowe: bariery rozwoju, gospodarka, przedsiębiorczość akademicka.
Key words: academical enterprise, barriers of development, economy.

WSTĘP

W nowoczesnym społeczeństwie uczelnia nie jest już tylko instytucją zapewniającą kształcenie przyszłych kadr dla gospodarki czy ośrodkiem badawczym, będącym zapleczem działalności dydaktycznej. Uczelnia uzyskuje akademickość wtedy, gdy stwarza warunki do wykorzystania w praktyce wiedzy studentów, absolwentów i kadrę naukową¹. Niewykorzystywanie potencjału uczelni w tym zakresie świadczyłoby o utracie części potencjału rozwoju gospodarczego. Sukces przedsiębiorstw uzależniony jest coraz bardziej od innowacyjności. Polska pod względem innowacyjności plasuje się dużo poniżej średniej unijnej, choć sama Unia ma wiele do zrobienia, by dorównać USA. Niestety, innowacyjność polskiej gospodarki jest niska – w 2008 r. Polska została sklasyfikowana na 23 miejscu wśród 27 krajów UE w „EU Innovation Ratings”².

Jedną z szans na zwiększenie innowacyjności polskiej gospodarki może być przedsiębiorczość akademicka, która stanowi element współpracy uczelni z gospodarką, komercyjnego wykorzystania wyników działalności naukowej, a przede wszystkim transferu wiedzy, technologii i innowacji.

¹ Przedsiębiorczość akademicka utożsamiana jest także z aktywnością biznesową studentów i absolwentów uczelni. Na temat zakresu tego pojęcia zob. Matusiak (2005).

² Szerzej w: European innovation scoreboard 2008 Comparative analysis of innovation performance (2009).

Jednak przedsiębiorczość akademicka napotyka na istotne bariery utrudniające, a często uniemożliwiające jej prawidłowe funkcjonowanie i rozwój. Temu zjawisku – problemowi występujących barier w rozwoju przedsiębiorczości akademickiej – poświęcony jest niniejszy artykuł.

Celem artykułu jest identyfikacja barier ograniczających rozwój przedsiębiorczości akademickiej.

MATERIAŁ I METODY

W artykule wykorzystano wyniki badań zrealizowanych, w okresie od lutego do kwietnia 2009 r., przez Instytut Badania Rynku i Opinii Publicznej SMG/KRC Poland Media SA i Polską Izbę Gospodarczą Zaawansowanych Technologii w ramach projektu systemowego PARP „Przedsiębiorczość akademicka (rozwój firm *spin-off*, *spin-out*) – zapotrzebowanie na szkolenia służące jej rozwojowi” (Banerski i in. 2009).

Badanie zostało przeprowadzone na próbie 454 osób w wylosowanych uczelniach z obszaru całej Polski, podzielonych według: statusu respondenta (student 45%, doktorant 5%, doktor 35%, doktor habilitowany lub profesor 15%), typu uczelni (szkoła wyższa 50%, akademia 4%, uniwersytet 46%), rozproszenia terytorialnego, potencjału rozwojowego uczelni (uczelnie od 1 do 50 miejsca w rankingu tygodnika „Wprost” – 50% oraz uczelnie znajdujące się poniżej 50 miejsca), wspierania przedsiębiorczości akademickiej (uczelnie wspierające przedsiębiorczość – 15%, uczelnie, przy których istnieją jednostki wspierające przedsiębiorczość oraz uczelnie niewspierające przedsiębiorczości – 85%, uczelnie, przy których nie ma takich jednostek).

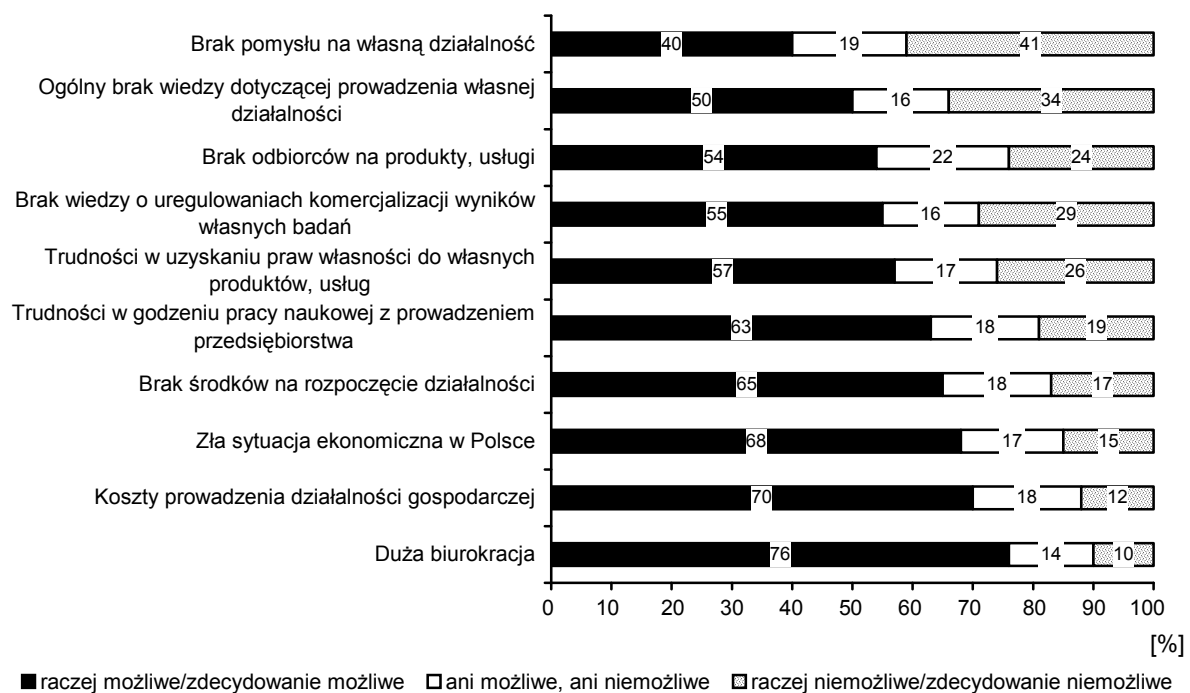
Wywiady prowadzono, używając metodologii CAPI (*Computer Assisted Personal Interviewing*).

WYNIKI I DYSKUSJA

W polskim systemie prawnym przedsiębiorczość akademicka została umocowana dopiero w 2005 roku. Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 r. zawiera zapisy wskazujące, że szkoły wyższe współpracują z otoczeniem gospodarczym i szerzą ideę przedsiębiorczości w środowisku akademickim. Zgodnie z Ustawą uczelnia wyższa może prowadzić działalność gospodarczą wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo z działalności podstawowej, przez którą rozumie się kształcenie studentów i prowadzenie badań. Uczelnie mogą tworzyć akademickie inkubatory przedsiębiorczości (AIP), a także centra transferu technologii (CTT). Jednakże zapisy te są sprzeczne z Ustawą o finansach publicznych z 2005 r. Wynika to z faktu, że ustawa ta pozwala jednostkom budżetowym (a jest nią uczelnia wyższa) mieć udziały w spółkach. Pomimo tej niespójności część uczelni podjęła wysiłek tworzenia AIP czy

CTT, przy czym pierwsze tego typu podmioty były tworzone w Polsce już w połowie 90. lat XX wieku³. Należy także podkreślić, że rozwój przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości akademickiej, zależy od sprawnego działania ustaw regulujących m.in. sprawy podatkowe, zasady ubezpieczeń społecznych, działalność gospodarczą (Starczewska-Krzysztozek 2008). Duża częstotliwość zmian zniechęca do podejmowania ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej. Sytuacja częstych zmian przepisów prawnych i ich niespójność z pewnością nie sprzyja prowadzeniu działalności gospodarczej przez pracowników nauki i studentów, stwarzając tym samym barierę prawną dla przedsiębiorczości akademickiej. Istnienie bariery prawnej w rozwoju przedsiębiorczości akademickiej potwierdzają również badania przeprowadzone na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego przez agencję badawczą ARC Rynek i Opinia w 2006 r. Aż 24% naukowców wskazało wówczas przepisy prawne jako ważną barierę w działalności przedsiębiorczości akademickiej (Raport „Bariery współpracy przedsiębiorców i ośrodków naukowych” 2006).

Utworzenie i prowadzenie przedsiębiorstwa wiąże się z problemem jego finansowania. Brak środków finansowych czy istotne trudności w ich pozyskaniu, wysokie koszty funkcjonowania przedsiębiorstwa, a także sytuacja ekonomiczna kraju mogą stanowić poważną barierę w rozwoju przedsiębiorczości akademickiej. Jak wynika z przeprowadzonych badań (rys. 1), dla 70% respondentów problemem w przypadku posiadania własnego przedsiębiorstwa mogą być wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej.

Rys. 1. Możliwości pojawienia się problemów związanych z posiadaniem własnego przedsiębiorstwa w opinii respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Banerski i in. (2009).

³ W 1995 r. utworzono CTT na Politechnice Wrocławskiej, w 1996 r. na Politechnice Lubelskiej, w kolejnych latach (do 2000 r.) m.in. na: Politechnice Krakowskiej, Uniwersytecie Warszawskim, Politechnice Warszawskiej.

Jedynie 12% respondentów uważa, że wystąpienie takich problemów jest niemożliwe lub raczej niemożliwe. Dodatkowym problemem, który został dostrzeżony przez respondentów, jest zła sytuacja ekonomiczna Polski, wynikająca z obecnego kryzysu finansowego na świecie; uważa tak 68% badanych. Niewiele mniej respondentów (65%) wskazuje jako istotne ograniczenie przedsiębiorczości akademickiej brak środków na rozpoczęcie działalności. Według tylko 17% respondentów brak środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej jest zdecydowanie lub raczej niemożliwy, co świadczy o występowaniu bariery finansowej w funkcjonowaniu przedsiębiorczości akademickiej w Polsce.

Jak wynika z badań, w Polsce istnieje również bariera kompetencyjna – co drugi respondent dostrzega ogólny brak wiedzy dotyczący prowadzenia działalności. Jednocześnie ponad połowa (55% respondentów) nie ma wiedzy dotyczącej zasad ochrony własności przemysłowej. Jedynie 29% respondentów stwierdziło, że zaistnienie tego problemu jest zdecydowanie lub raczej niemożliwe. Brak pomysłu na firmę za realny problem uznało 40% badanych.

Szczególnie trudna do przełamania, w porównaniu z ograniczeniami finansowymi czy prawnymi, może być bariera psychologiczno-społeczna. Jej przełamanie wymaga zmiany sposobu myślenia, postrzegania przedsiębiorczości oraz roli badań naukowych w rozwoju gospodarki. Ograniczeniami rozwoju przedsiębiorczości akademickiej są: istniejące nadal negatywne nastawienie do podejmowania ryzyka, negatywne nastawienie środowiska naukowego do działalności komercyjnej, jak również brak zachęty ze strony władz uczelni do podejmowania aktywności gospodarczej.

Z badań wynika, że w grupie studentów, którzy nie są zainteresowani jakąkolwiek formą prowadzenia działalności gospodarczej, głównym powodem jest zadowolenie z obecnej pracy (57%) oraz obawa przed ryzykiem i brakiem odpowiednich predyspozycji (24%). Te same powody wskazywała kadra naukowa, która nie zamierza angażować się w przedsiębiorczość. Odpowiednio 76% naukowców wskazało na zadowolenie z pracy, a 10% – na brak potrzebnych predyspozycji (Banerski i in., 2009).

Dużym problemem w rozwoju przedsiębiorczości akademickiej jest przekonanie respondentów o trudności pogodzenia jej z pracą naukową. Taki pogląd zaprezentowało 63% badanych. Jednocześnie 40% z nich było zdania, że miałyby problem z pokonaniem tej bariery.

WNIOSKI

Przedsiębiorczość akademicka w Polsce działa przy licznych utrudnieniach. Wpływ na taki stan rzeczy mają liczne braki i niedoskonałości naszego systemu prawnego oraz istniejące bariery finansowe, organizacyjne i mentalnościowe.

Jednym ze sposobów przełamania występujących barier może być tworzenie kanałów transferu technologii i innowacji między sektorem naukowo-badawczym a gospodarką. Cel ten można osiągnąć w ramach Programu operacyjnego „Kapitał ludzki”, priorytet 8: Regio-

nalne kadry gospodarki, działanie 8.2: Transfer wiedzy. Środki na ten program pochodzą z Europejskiego Funduszu Społecznego. Wsparcie powiązania sfery nauki i przedsiębiorczości ma nastąpić poprzez organizowanie staży i szkoleń praktycznych dla pracowników przedsiębiorstw w jednostkach naukowych i szkoleń dla pracowników naukowych (uczelniami i innych jednostek naukowych) w przedsiębiorstwach. W ramach programu będą dotowane liczne szkolenia i doradztwo dla pracowników uczelni i jednostek naukowych, doktorantów, studentów i absolwentów zamierzających rozpocząć własną działalność gospodarczą.

Pomoc w rozwoju współpracy między jednostkami naukowo-badawczymi a przedsiębiorcami oraz w likwidacji występujących barier może być także realizowana w ramach poddziałania 8.2.2: Regionalne strategie innowacji. W wyniku tego działania może nastąpić rozwój regionalnych strategii innowacji, wsparcie tworzenia i rozwoju sieci współpracy oraz wymiany informacji w zakresie innowacji i transferu technologii pomiędzy przedsiębiorstwami a instytucjami badawczo-rozwojowymi, uczelniami i innymi podmiotami na poziomach regionalnym i lokalnym.

Przedsiębiorczość akademicka wspierana jest od wielu lat przez kraje Europy Zachodniej, USA i Japonię (Tamowicz 2006). Polityka wspierania przedsiębiorczości akademickiej jest bardzo zróżnicowana, w zależności od kraju i kontynentu. Najistotniejszym czynnikiem jest realizacja spójnej polityki w tym zakresie, obejmującej zarówno elementy legislacyjne i fiskalne, jak i organizacyjne oraz społeczne.

PIŚMIENNICTWO

- Banerski G., Gryzik A., Matusiak K.B., Mażewska M., Stawasz E.** 2009. Przedsiębiorczość akademicka. Raport z badania. Warszawa, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- European innovation scoreboard 2008 Comparative analysis of innovation performance.** 2009. Luxemburg, Komisja Europejska.
- Matusiak K.** 2005. Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć. Warszawa, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- Raport „Bariery współpracy przedsiębiorców i ośrodków naukowych”.** 2006. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Departament Wdrożeń i Innowacji, Warszawa.
- Starczewska-Krzysztozek M.** 2008. Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. Wydawnictwo Indos. Zag. Społ.-Gosp, Biura Analiz Sejmowych. 4, 2.
- Tamowicz P.** 2006. Przedsiębiorczość akademicka Spółki spin-off w Polsce. Warszawa, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym.** DzU z 2005 r., nr 164, poz. 1365, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych.** DzU z 2005 r., nr 249, poz. 2104, z późn. zm.